

UGC Approved

ISSN : 2456 - 253X

ਮਨੁੱਖੀ ਕਦਰਾਂ ਦਾ ਰਚਨਾਤਮਕ ਸਫ਼ਰ

ਆਬਰੂ

ਅਪ੍ਰੈਲ - ਜੂਨ 2024

ਕਿਤਾਬ ਮੂਰਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ

ਡਾ. ਮੋਨੋਜੀਤ

ਕਿਤਾਬ ਮੂਰਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ

(ਪੰਜਾਬੀ ਕਾਵਿ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ)

ਡਾ. ਮੋਨੋਜੀਤ

ਮਨੁੱਖੀ ਕਦਰਾਂ ਦਾ ਰਚਨਾਤਮਕ ਸਫਰ

ਆਬਰੂ

(A Creative Journey of Human Values)

ਸਾਲ : 23

ਅੰਕ : 4 - 6

ਅਪ੍ਰੈਲ-ਜੂਨ 2024

ਬਾਨੀ : ਸ. ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ

ਸੰਪਾਦਕ

ਬਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਰੈਨਾ

ਮੋਬਾ : 9797657211

ਸੰਪਾਦਕ ਮੰਡਲ

ਡਾ. ਮੋਨੋਜੀਤ

ਮੋਬਾ : 9419139906

ਦੇਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵਿਸ਼ਵਨਾਗਰਿਕ

ਮੋਬਾ : 9596652796

ਜੰਗ ਐਸ. ਵਰਮਨ

ਮੋਬਾ : 9419210834

ਸਹਾਇਕ ਸੰਪਾਦਕ

ਡਾ. ਮਮਤਾ

ਮੋਬਾ : 9289287778

ਡਾ. ਰਾਜਵੀਰ ਸਿੰਘ

ਮੋਬਾ : 8492005225

ਪ੍ਰਭਜੋਤ ਕੌਰ

ਮੋਬਾ : 9858219721

ਕਨੇਡਾ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ

ਡਾ. ਅਰਵਿੰਦਰ ਕੌਰ

ਮੋਬਾ : +1 416-450-0554

ਸਲਾਹਕਾਰ ਬੋਰਡ

ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ

ਮੋਬਾ : 8283948811

ਡਾ. ਰਵੇਲ ਸਿੰਘ

ਮੋਬਾ : 9212021195

ਡਾ. ਬਲਜੀਤ ਕੌਰ

ਮੋਬਾ : 9419117484

ਡਾ. ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

ਮੋਬਾ : 9682386430

ਡਾ. ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ

ਮੋਬਾ : 8803083825

ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਲਾਹਕਾਰ

ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਸਮੀਤ ਸਿੰਘ

ਮੋਬਾ : 7006308725

ਈਮੇਲ : baljeetraina58@gmail.com

ਵੈਬਸਾਈਟ : www.aabruparkashan.com

ਟਾਈਟਲ ਪੇਂਟਿੰਗ : ਸ਼ਕਤੀ ਕੁਮਾਰੀ (ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ)

ਮੁੱਲ : ਇਕ ਕਾਪੀ 150 ਰੁਪਏ

ਦੇਸ਼ ਸਲਾਨਾ : 600 ਰੁਪਏ

ਜੀਵਨਸਾਥ : 10,000 ਰੁਪਏ

ਵਿਦੇਸ਼ ਸਲਾਨਾ : 50 ਡਾਲਰ, 25 ਪੈਂਡ

ਸੰਪਾਦਕ ਜਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਦਾ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਅਕਤ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਾਦ-ਵਿਵਾਦ ਦਾ ਹਲ ਜੰਮੂ ਵਿਖੇ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ।

ਛਾਪਕ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ, ਮਾਲਕ ਅਤੇ ਸੰਪਾਦਕ ਬਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਰੈਨਾ ਨੇ ਕਲਾਸਿਕ ਪ੍ਰਿੰਟਰਜ਼, ਬੜੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾ ਤੋਂ ਛਪਵਾ ਕੇ 'ਦਫ਼ਤਰ ਆਬਰੂ' ਮਕਾਨ ਨੰਬਰ-5, ਕੁੰਜਵਾਨੀ, ਸ਼ਹੀਦ ਫਿਲਿੰਗ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ, ਜੰਮੂ 180010 ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ।

Printer, Publisher, Owner and Editor Baljeet Singh Raina Printed it at M/S Classic Printers, Bari Brahmana and Published at Aabru office, H.No. 5, Kunjwani, Behind Shaheed Filling Station Jammu-180010.

ਆਬਰੂ

ਅਪ੍ਰੈਲ-ਜੂਨ 2024

ਤਰਤੀਬ

ਸੰਪਾਦਕੀ : ਪਹਾੜੀ ਦਾ ਮਾਇਆ ਜਾਲ/ਡਾ. ਮੋਨੋਜੀਤ/3
 ਖੋਜ ਪੱਤਰ : ਨਾਵਲ 'ਸਲੋਅ ਡਾਊਨ' : ਵਿਸ਼ਵੀਕਰਨ ਅਤੇ.../ਮਨਿੰਦਰ ਕੌਰ/4
 : ਬਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਰੈਨਾ ਰਚਿਤ ਕਹਾਣੀ.../ਡਾ. ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ/8
 : ਸੰਗੀਤ ਤੇ ਧਰਮ ਦਾ ਸੰਬੰਧ/ਡਾ. ਮੁਹੰਮਦ ਹਥੀਬ/13
 : ਬਲਬੀਰ ਕੌਰ ਸੰਖੇੜਾ ਦੁਆਰਾ ਰਚਿਤ ਕਹਾਣੀ.../ਗੁਰਦੀਪ ਸਿੰਘ/15
 : 1990 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਨਾਵਲ.../ਪਾਲਜੀਤ ਕੌਰ/18
 : ਬਾਰਿ ਜਾਉ ਲਖ ਬੇਰੀਆ ਅਤੇ ਵਹੀ ਖਾਤਾ :.../ਸਤਨਾਮ ਕੌਰ/22
 : ਬਹੁ-ਪੱਖੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ : ਡਾ. ਨਵਦੀਪ ਕੌਰ.../ਰਾਜਵਿੰਦਰ ਕੌਰ/25
 : ਪੰਜਾਬੀ ਨਾਵਲ : ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪਰਿਵਰਤਨ.../ਡਾ. ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ/27
 : ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮ 'ਇਹ ਜਨਮ ਤੁਮਹਾਰੇ ਲੇਖੇ'.../ਭਵਨਦੀਪ ਕੌਰ/31
 : ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਬਾਣੀ ਵਿਚਲੇ ਸਮਾਜਿਕ ਸਰੋਕਾਰ/ਪਰਨਾਮ ਸਿੰਘ/32
 : ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਲੋਕਧਾਰਾ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰਣ :.../ਡਾ. ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ/34
 : ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੋਦੀ : ਜੀਵਨ, ਸ਼ਖਸੀਅਤ.../ਮਨਜਿੰਦਰ ਕੌਰ/38
 : ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਸੰਕਲਪ/ਮਨੁਕੂਲ ਸਿੰਘ/41
 : ਮਾਇਆ ਦਾ ਸੰਕਲਪ/ਨੀਤੂ ਸ਼ਰਮਾ, ਨਿਗਰਾਨ : ਡਾ. ਜੋਤੀ ਸ਼ਰਮਾ/44
 : ਪੰਜਾਬ ਦਾ.../ਮਿੱਟੂ ਸਿੰਘ, ਗਾਈਡ : ਡਾ. ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ/46
 : ਬਾਬਾ ਨਜਮੀ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਲੋਕਧਾਰਾਈ ਅਧਿਐਨ/ਗੁਰਜੀਤ ਕੌਰ/49
 : ਆਧੁਨਿਕ ਪੰਜਾਬੀ ਬੀਰ ਕਾਵਿ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ/ਹਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ/51
 : ਕਰਮ ਅਤੇ ਭਗਤੀ : ਸੰਕਲਪ ਤੇ ਸਰੋਕਾਰ/ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ/54
 : ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕਹਾਣੀ :.../ਪ੍ਰੋ. ਜਸਪਾਲ ਕੌਰ/56
 : ਪ੍ਰੋ. ਰਵੇਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਟਕ 'ਮਰਜਾਣੀਆਂ'.../ਪਰਮਜੀਤ ਕੌਰ/60
 : ਪਰਵਾਸ : ਸੰਕਲਪ, ਇਤਿਹਾਸ.../ਡਾ. ਜਤਿੰਦਰ ਪਾਲ ਸਿੰਘ/62
 : ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਾਂ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦਾ.../ਜਸਮੀਤ ਸਿੰਘ/64
 : ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਵਿਚ.../ਸੰਦੀਪ ਸਿੰਘ/67
 : ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਕਾਵਿ ਲੋਕੀ : ਸਮਾਜਿਕ ਸੰਦਰਭ/ਰਘਬੀਰ ਸਿੰਘ/70
 : 'ਬੁਰਾ ਭਲਾ ਕੋਈ ਨ ਕਹੀਜੈ'/ਡਾ. ਸੰਦੀਪ ਕੌਰ/73
 : ਮਲਵਈ ਬੋਲੀ ਦੀ ਪੁਨੀ ਜੁਗਤ/ਡਾ. ਪਵਨਦੀਪ ਕੌਰ/78
 : ਸਵਰਾਜਬੀਰ ਰਚਿਤ ਨਾਟਕ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ :.../ਡਾ. ਅਸ਼ੋਕ ਭਗਤ/81
 : ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ (ਸੜਕਨਾਮਾ) ਦੀਆਂ.../ਸੁਖਦੀਪ ਕੌਰ/85
 : ਖ਼ਾਲਿਦ ਹੁਸੈਨ ਦੇ.../ਮੀਨਾਕਸ਼ੀ ਸੋਠੀ, ਨਿਗਰਾਨ : ਡਾ. ਸਤਵੰਤ ਸਿੰਘ/88
 : ਪਟਿਆਲਾ ਘਰਾਣੇ ਦਾ ਸਿਰਮੌਰ ਗਾਇਕ-.../ਡਾ. ਪੁਨਮ ਸ਼ਰਮਾ/92
 : ਉੱਤਰੀ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵਿਤਾ :.../ਵਕੀਲ ਸਿੰਘ/96
 : ਆਤਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਤ-ਚਿੰਤਨ :.../ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ/99
 : ਸਾਂਹਸੀ ਕਬੀਲਾ : ਧਰਮ ਅਤੇ ਪੂਜਾ ਅਸਥਾਨ.../ਸ਼ਹਿਨਾਜ਼ ਸੰਜੂ/104
 : ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ : ਸਥਾਪਨਾ ਅਤੇ ਮਹਿਯਾਦਾ/ਸਰਬਜੀਤ ਕੌਰ/107
 : ਸਾਹਿਤ ਸਿਰਜਣਾ : ਪਾਠ ਤੋਂ ਪ੍ਰਵਚਨ ਦਾ ਸੰਦਰਭ/ਪਵਨਬੀਰ ਸਿੰਘ/111
 : ਭਾਰਤੀ ਕਾਵਿ ਸਿਪਾਂਤ 'ਰਸ' ਦੀ.../ਡਾ. ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ/113
 : ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਬਾਣੀ 'ਚ ਵਰਣਿਤ ਸਦਾਚਾਰ.../ਡਾ. ਚਰਨਜੀਤ ਕੌਰ/117
 : ਗੁੱਗੇ ਦਾ ਮਿਥਿਹਾਸਕ ਪਰਿਪੇਖ/ਹਰਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ/121
 : ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ : ਮਹਾਨ ਸ਼ਖਸੀਅਤ/ਪ੍ਰੋ. ਬਲਜੀਤ ਕੌਰ/123
 : ਜਿੰਦਰ ਰਚਿਤ ਕਹਾਣੀ 'ਮੇਰਾ ਕੋਈ ਕਸੂਰ...'/ਡਾ. ਪਰਮਜੀਤ ਕੌਰ/125
 : ਤਾਹਿਰਾ ਸਰਾ ਦੀ ਕਾਵਿ-ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ/ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ/127
 : ਪੰਜਾਬੀ ਸਫਰਨਾਮਾ ਸਾਹਿਤ : ਪੱਛਮੀ ਪ੍ਰਭਾਵ/ਡਾ. ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ/129
 : ਪੰਜਾਬੀ ਮਿਠੀ ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਵਰਤਮਾਨ ਰੂਪ/ਡਾ. ਸੰਦੀਪ ਰਾਣਾ/132
 : ਪਾਲੀ ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ.../ਰਾਜਵੀਰ ਕੌਰ, ਗਾਈਡ : ਡਾ. ਜੋਤੀ ਸ਼ਰਮਾ/136
 : ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਇਤਿਹਾਸਕ ਯੁੱਗਾਂ.../ਡਾ. ਮਾਈਕਲ ਪਿੰਦੋ/139
 : ਭਾਸ਼ਾ-ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਗੁਰਮੁਖੀ-ਲਿਪੀ/ਨਸੀਮ ਬਾਨੋ/142
 : ਮਨਮੋਹਨ ਕਾਵਿ ਵਿੱਚ ਉੱਤਰ ਆਧੁਨਿਕ ਯੁੱਗ ਦਾ ਯਥਾਰਥ ('ਕਲਪ ਬਿਰਖ ਦੀ ਅਪੂਰੀ...'/ਡਾ. ਗੁਰਬਖਸ਼ੀਸ਼ ਚੰਦ, ਡਾ. ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ/144

: ਵਰਿਆਮ ਮਸਤ ਰਚਿਤ ਨਾਟਕ.../ਚਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ/148
 : ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕਧਾਰਾ :.../ਵਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ/150
 : ਗਜ਼ਲ ਗਾਇਕੀ ਦੇ ਆਰੰਭਿਕ ਵਿਕਾਸ.../ਡਾ. ਸਾਕਸ਼ੀ ਸ਼ਰਮਾ/153
 : ਸ਼ੇਖ ਫ਼ਰੀਦ-ਬਾਣੀ : ਮੁੱਖ ਸਰੋਕਾਰ/ਡਾ. ਬਲਬਹਾਦਰ ਸਿੰਘ/156
 : ਜਸਬੀਰ ਭੁੱਲਰ ਦੇ ਕਥਾ-ਜਗਤ ਵਿੱਚ.../ਅਮਨਦੀਪ ਕੌਰ/159
 : ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਇਤਿਹਾਸ.../ਡਾ. ਪਰਵੀਨ ਕੌਰ/163
 : ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਸੰਯੁਕਤ ਅਤੇ ਯੋਗਿਕ.../ਸੋਮੀ ਰਾਮ (ਡਾ.)/165
 : ਆਧੁਨਿਕ ਚੇਤਨਾ ਦਾ ਵਿਗਿਆਨਕ ਗਲਪਕਾਰ : ਰਾਜਿੰਦਰ ਬਿਬਰਾ/ਗੁਰਸੇਵਕ ਸਿੰਘ, ਨਿਗਰਾਨ : ਡਾ. ਲਖਵੀਰ ਲੈਜ਼ੀਆ/168
 : ਜਗਤਾਰ ਕਾਵਿ ਵਿੱਚੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਗੀਤਾਂ ਦਾ ਮਨੋਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣਾਤਮਕ ਅਧਿਐਨ/ਸੁਖਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਨਿਗਰਾਨ : ਡਾ. ਲਖਵਿੰਦਰ ਕੌਰ/171
 : ਜਸਪਾਲ ਮਾਨਖੇੜਾ ਦੀ ਕਹਾਣੀ 'ਭੈਅ ਮੁਕਤ' ਦਾ ਮਨੋ-ਯਥਾਰਥਕ ਅਧਿਐਨ/ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ, ਨਿਗਰਾਨ : ਡਾ. ਯਾਦਵਿੰਦਰ ਕੌਰ/173
 : 'ਕਿੰਨਰਾਂ ਦਾ ਵੀ ਦਿਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ'.../ਸਰਿਤਾ ਕੁਮਾਰੀ/176
 : ਮਰਦ, ਮਰਦਾਨਗੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਗੀਤ/ਕਿਰਨਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ/178
 : 'ਤੇਦ-ਤਾਣੀ' ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾਈ.../ਡਾ. ਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ/180
 : ਸਵਰਾਜਬੀਰ ਦੇ ਨਾਟਕ ਸ਼ਾਇਰੀ ਵਿੱਚ ਨਾਰੀਵਾਦ/ਸੁਖਦੇਵ ਕੌਰ, ਨਿਗਰਾਨ : ਡਾ. ਪਲਵੀ ਸਮਰੋਲ/184
 : ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ :.../ਡਾ. ਰਾਜਮਹਿੰਦਰ ਕੌਰ/186
 : ਸਵੈ-ਸੰਦੇਹੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾ ਦਾ ਸੱਚ :.../ਹਰਮਨਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ/188
 : ਸਵਰਾਜਬੀਰ ਨਾਟਕ ਸ਼ਾਇਰੀ ਸਰੋਕਾਰ/ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ/190
 : ਆਧੁਨਿਕ ਪੰਜਾਬੀ ਕਾਵਿ ਤੇ.../ਡਾ. ਮਲਕੀਅਤ ਸਿੰਘ/192
 : ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਦੀਪ ਦੇ ਨਾਟਕਾਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ : ਸਮਾਜ-ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਗਿਆਨਕ ਅਧਿਐਨ/ਆਰਤੀ, ਗਾਈਡ : ਡਾ. ਸੋਨਾ/194
 : ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਔਲਖ ਦੇ ਨਾਟਕਾਂ ਦੀ ਜਮਾਤੀ-ਚੇਤਨਾ ਦਾ ਰਾਜਸੀ ਪਰਿਪੇਖ/ਗੁਰਲਾਲ ਸਿੰਘ, ਨਿਗਰਾਨ : ਡਾ. ਯਾਦਵਿੰਦਰ ਕੌਰ/198
 : 'ਮੱਲੂਮ' ਕਹਾਣੀ ਵਿਚ ਬਟਵਾਰੇ ਦੀ.../ਡਾ. ਹਰਮਨਦੀਪ ਕੌਰ/200
 : ਹਰੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕਿਸਾਨੀ ਜੀਵਨ ਦਾ.../ਜਗਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਨਿਗਰਾਨ : ਡਾ. ਸਤਵੰਤ ਸਿੰਘ/204
 : ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਰੂਪਾਂਤਰਣ ਅਰਥ ਅਤੇ ਕਾਰਣ : ਵਿਭਿੰਨ ਪਾਸਾਰ/ਡਾ. ਮਨਜੀਤ ਕੌਰ/208
 : ਸਵਾਮੀ ਅੰਤਰ ਨੀਰਵ ਰਚਿਤ 'ਨਹੀ' ਦੇ.../ਸੰਦੀਪ ਸਿੰਘ (ਡਾ.)/212
 : ਸੁਰਿੰਦਰ ਸੀਰਤ ਦੀ ਗਜ਼ਲ ਰਚਨਾ ਦਾ.../ਸਿਮਰਤ ਸੁਮੈਰਾ/214
 : ਹਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਨਾਟਕ.../ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ/217
 : ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ 'ਪਿੰਡ ਦੀ ਕਰਾਮਾਤ' ਦਾ.../ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਕੌਰ/220
 : ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਆਖਿਆਕਾਰੀ ਦੀ ਜੁਗਤ : ਉਥਾਨਕਾ (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ)/ਡਾ. ਜਸਵਿੰਦਰ ਕੌਰ/224
 : ਜਗਜੀਤ ਬਰਾੜ ਰਚਿਤ ਕਹਾਣੀ.../ਡਾ. ਸਰਬਜੀਤ ਕੌਰ ਸੋਹਲ/227
 : ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਕੱਵਲ ਅਤੇ ਵਰਿਆਮ ਸੰਧੂ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ : ਕਿਸਾਨੀ ਜੀਵਨ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ/ਸੰਦੀਪ ਕੌਰ/232
 : ਦਲਿਤ ਚੇਤਨਾ ਦਾ ਬਿਰਤਾਂਤਕ ਪ੍ਰਵਚਨ :.../ਬਲਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ/234
 : ਧਾੜਵੀ ਨਸਲ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਕਰਦਾ.../ਸੰਜੀਵ ਕੁਮਾਰ/237
 : ਨਜ਼ਮ ਹੁਸੈਨ ਸੱਯਦ ਦੇ ਨਾਟਕ 'ਦੀਵਾ ਮੁੰਦਰੀ' ਦਾ.../ਅਮਰ ਹਰਜੋਤ ਕੌਰ, ਨਿਗਰਾਨ : ਡਾ. ਯਾਦਵਿੰਦਰ ਕੌਰ/241
 : ਮਲਵਈ ਉਪਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਵਾਕ ਬਣਤਰ ਦਾ ਵਾਕ ਸਰੂਪ ਅਤੇ ਵਾਕਸ਼ ਉਸਾਰੀ ਪੱਖ (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨਾਵ-ਵਾਕਸ਼...)/ਡਾ. ਸੰਦੀਪ ਸਿੰਘ/243
 : 'ਮਿੱਟੀ ਰੰਗੇ ਲੋਕ' ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ (ਦਲਿਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ...)/ਰਿੰਕੂ/251
 : ਸਮਾਜਿਕ ਬੁਰਾਈਆਂ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ/ਡਾ. ਮਨਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ/253
 : ਭਗਵੰਤ ਰਸੂਲਪੁਰੀ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ :.../ਸੁਮਨਜੀਤ ਕੌਰ/255
 : ਕਲਾਤਮਕ ਬਿਰਤਾਂਤਕਾਰੀ ਅਤੇ ਨਾਵਲ.../ਸਰਬਜੀਤ ਕੌਰ/258

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ : ਮਹਾਨ ਸ਼ਖਸੀਅਤ

— ਪ੍ਰੋ. ਬਲਜੀਤ ਕੌਰ —

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ 22 ਦਿਸੰਬਰ 1666 ਵਿਚ ਪਟਨਾ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਖੇ ਹੋਇਆ ਅਤੇ 7 ਅਕਤੂਬਰ 1708 ਵਿਖੇ ਜੋਤਿ-ਜੋਤ ਸਮਾ ਗਏ।

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਮਹਾਨ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਆਸਾਨ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਬਹੁਤ ਘਟ ਉਮਰ ਵਿਚ ਇਤਨੇ ਮਹਾਨ ਕੰਮ ਕਰ ਜਾਣੇ ਇਕ ਕਰਾਮਾਤ ਹੀ ਲਗਦੀ ਹੈ, ਇਕੋ ਸਮੇਂ ਉਹ ਪੀਰ-ਪੈਗੰਬਰ, ਸੰਤ-ਸਿਪਾਹੀ, ਜੰਗ ਵਿਚ ਲੜਨ ਵਾਲੇ ਜਰਨੈਲ, ਧਰਮ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਚੰਗੇ ਸ਼ਾਇਰ, ਸੰਗੀਤ ਦਾ ਰਸ ਮਾਨਣ ਵਾਲੇ, ਵਧੀਆ ਲੀਡਰ, ਨਿਰਭਉ, ਨਿਰਵੈਰ, ਨਿਸਵਾਰਥ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਿਰਫ਼ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮੰਨਿਆ ਸੀ, ਜਿਹੜਾ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਕਾਲਾਂ ਭੂਤ, ਵਰਤਮਾਨ ਤੇ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਆਦਿ ਅੰਤ ਏਕੇ ਅਵਤਾਰਾ।

ਸੋਈ ਗੁਰੂ ਸਮਝਿਯਹੁ ਹਮਾਰਾ। (ਚੌਪਈ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ 10)

ਭਾਰਤ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਸਥਾਪਕਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨੁੱਖ ਰੱਬੀ ਦਾਤ ਹੋਣ ਨਾਲੋਂ ਆਪਣੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਪਾਲਨ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਸਮਝਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਪਰੰਤੂ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਸੰਸਥਾਪਕ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸਮੁੱਚੀ ਮਾਨਵਤਾ ਨੂੰ ਸੰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ।

‘ਏਕ ਪਿਤਾ ਏਕਸ ਕੇ ਹਮ ਵਾਰਿਕ’

ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਦਸ ਗੁਰੂ ਇਕੋ ਜੋਤ ਦਾ ਸਰੂਪ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਰੀਰ ਬੇਸ਼ਕ ਵੱਖ ਦਿਸਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਸਾਂ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਜੋਤ ਦਾ ਹੀ ਜਲੋਅ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰੀ ਮਨੁੱਖੀ ਜਾਤੀ ਨੂੰ ਇਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਹੋਣ ਦਾ ਸਾਫ਼ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਸੰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ :

ਕੋਈ ਭਇਉ ਮੁੰਡੀਆ ਸੰਨਿਆਸੀ
ਕੋਈ ਜੋਗੀ ਭਇਉ, ਕੋਈ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ
ਕੋਈ ਜਤੀ ਅਨਮਾਨਬੋ, ਹਿੰਦੂ ਤਰਕ
ਕੋਈ ਰਾਫਜੀ ਇਮਾਮਸਾਫੀ, ਮਾਨਸ ਕੀ
ਜਾਤ ਸਭੇ ਏਕੋ ਪਹਿਚਾਨਬੋ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਸਾਰੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਨੱਕ, ਕੰਨ, ਅੱਖ, ਸਰੀਰ ਇਕੋ ਜਿਹੀ ਬਣਾਵਟ ਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਅੱਗ, ਪਾਣੀ, ਹਵਾ ਤੇ ਮਿਟੀ ਆਦਿ ਮਿਸ਼ਰਨ ਹਨ। ਰੱਬ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਧਰਮ ਸਥਾਨ ਤੇ ਧਾਰਮਕ ਗ੍ਰੰਥ ਵੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਵਰ ਦਾ ਰੂਪ ਮੰਨਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

ਦੇਹੁਰਾ, ਮਸੀਤ, ਸੋਈ, ਪੂਜਾ ਔ ਨਿਵਾਜ ਉਈ,
ਮਾਨਸ ਸਭੇ ਏਕ ਪੈ ਅਨੋਕ ਕੋ ਭੁਮਾਉ ਹੈ,
ਦੇਵਤਾ, ਅਦੇਵ, ਜੱਫ, ਗੰਧੂ ਤੁਰਕ ਹਿੰਦੂ,
ਨਿਆਰੇ ਨਿਆਰੇਦੇਸਨ ਕੇ ਭੇਸ ਦੋ ਪ੍ਰਭਾਉ ਹੈ,

ਏਕੈ ਨੈਨ ਏਕੈ ਦਾਨ ਏਕੈ ਦੇਹ ਏਕੈ
ਬਾਨ ਖਾਕ,

ਬਾਦ, ਆਤਸ਼ ਔ ਆਬ ਦੋ ਰਲਾਉ ਹੈ।

ਅਲਹ ਅਭੇਖ ਸੋਈ ਪਰਾਨ ਔ ਕਰਾਨ ਓਈ

ਏਕ ਹੀ ਸਰੂਪ ਸਬੈ ਏਕ ਹੀ ਬਨਾਉ ਹੈ। (ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ)

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੰਗੀਤ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਵੀ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਨ। ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਸੰਗੀਤ ਨੂੰ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿਚ ਇਸ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨਾਹੀ ਕਰ ਦਿਤੀ ਸੀ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਗੀਤ ਕਲਾਵਾਂ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਕਲਾਕਾਰ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਦਿਤੇ ਗਏ। ਉਹ ਸਾਰੇ ਕਲਾਕਾਰ ਫਿਰ ਆਨੰਦਪੁਰ ਆ ਗਏ। ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ ਰਹੀ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਨ ਦਿਤੀ। ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੀ ਸਾਜਨਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਅਨੂ, ਅਪਾਹਜ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪੈਰਾਂ ਤੇ ਖੜਾ ਹੋਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਬਖਸ਼ਿਆ। ਦਰ-ਬ-ਦਰ ਠੋਕਰਾਂ, ਧੁਤਕਾਰੇ ਜਾਂਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨਿੱਗਰ ਸਥਾਨ ਹਾਸਿਲ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਜਿਹੜੀ ਹੀਨ ਭਾਵਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਉਸ ਤੋਂ ਬਚਾ ਦਿਤਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੂਰਮਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸੰਗਿਆ ਥਾਪ ਦਿਤੀ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਆਪ ਵੀ ਸਾਰੰਦਾ ਤੇ ਤਬਲਾ ਵਜਾ ਲੈਂਦੇ ਸਨ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਜੰਗ ਸਰਸਾ ਨਦੀ ਦੇ ਕੰਢੇ ਹੋਈ ਸੀ ਉਸ ਸਮੇਂ ਵੀ ਕੀਰਤਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕਈ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਜਾਣੂ ਸਨ ਤੇ ਮਾਹਿਰ ਵੀ ਸਨ, ਬਿਹਾਰੀ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜਨਮ ਸਥਾਨ ਪਟਨਾ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਿਆ ਹੀ ਸਿੱਖ ਲਈ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਟਨੇ ਤੋਂ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਪਹੁੰਚੇ ਸਨ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਪੰਜਾਬੀ, ਫ਼ਾਰਸੀ ਅਤੇ ਹਿੰਦੀ ਪੜ੍ਹਾਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ, ਹਿੰਦੀ ਤੇ ਬਿਜ ਭਾਸ਼ਾ ਪੰਡਤ ਕਿਰਪਾ ਰਾਮ ਦੱਤ ਜੋ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਵਿਚ ਮਟਨ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਸਿੱਖੀ ਸੀ। ਫ਼ਾਰਸੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਗਿਆਨ ਕਾਜੀ ਪੀਰ ਮੁਹੰਮਦ ਕੋਲੋਂ ਹਾਸਿਲ ਕੀਤੀ।

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ‘ਬਚਿਤਰ ਨਾਟਕ’ ਲਿਖਿਆ। ਇਹ ਅਜਿਹੀ ਚਰਚਿਤ ਰਚਨਾ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਸਾਰ ਰੂਪ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਸੇ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨ ਦਾ ਮੰਤਵ, ਆਪਣਾ ਜਨਮ, ਵਿਦਿਆ, ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਅਤੇ ਭੰਗਾਣੀ, ਹੁਸੈਨੀ, ਨਦੋਣ ਦੀਆਂ ਜੰਗਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਵਿਸਤਾਰਪੂਰਵਕ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਬਾਣੀਆਂ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਹਨ, ਜਿਸ ਦੇ 1430 ਪੰਨੇ ਹਨ ਅਥਿਚਲ ਨਗਰ ਨਾਂਦੇੜ ਵਿਚ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ‘ਅਕਾਲ

ਉਸਤਤਿ' ਵਿਚ ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਬਿਜ ਭਾਸ਼ਾ ਤੇ ਪੂਰਬੀ ਹਿੰਦੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹੋਈ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਜਿਥੇ ਸਮੁੱਚੀ ਮਾਨਵਤਾ ਦੇ ਇਕ ਹੋਣ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ, ਉਥੇ ਇਹ ਵੀ ਦਸਿਆ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਆਧਾਰ ਕੇਵਲ ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤੀ ਹੈ ਇਸੇ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਸੰਭਵ ਹੈ :

ਸਾਚ ਕਹਹੁ ਸੁਨਿ ਲੇਹ ਸਭੈ ਜਿਨ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀਯੋ ਤਿਨ ਹੀ ਪ੍ਰਭ ਪਾਯੋ।

‘ਜਫਰਨਾਮਾ’ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਕਲਾਤਮਕ ਖੁਬੀਆਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਰਚਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਿਰਭੈ, ਸੁਤੰਤਰ, ਦਲੇਰ ਤੇ ਜਿੰਦਾਦਿਲ ਵਿਅਕਤਿਤਵ ਦਾ ਪ੍ਰਤਖ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਹੁਤੀ ਰਚਨਾ ਹਿੰਦੀ ਵਿਚ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ‘ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ’ ਤੇ ਦੋ ਸ਼ਬਦ ਦਰਜ ਹਨ :

ਮਿਤ੍ਰ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ ਹਾਲ ਮੁਰੀਦਾ ਦਾ ਕਹਣਾ। ਤੁਧ ਬਿਨੁ ਰੋਹ ਰਜਾਇਯਾਂ ਦਾ ਉਢਣ, ਨਾਗ ਨਿਵਾਸਾਂ ਦਾ ਰਹਣਾ।

ਸੂਲ ਸੁਰਾਹੀ ਖੰਜਰ ਪਿਯਾਲਾ, ਬਿੰਗ ਕਸਾਇਯਾ ਦਾ ਸਹਣਾ। ਯਾਰੜੇ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਸੱਥਰ ਚੰਗਾ, ਭੱਠ ਖੇੜਿਆਂ ਦਾ ਦਹਣਾ।

ਅਤੇ

ਦੇਹ ਸਿਵਾ ਬਹੁ ਮੋਹਿ ਇਹੈ ਸੁਭ ਕਰਮਨ ਤੇ ਕਬਹੂੰ ਨ ਡਰੋ। ਨ ਡਰੋ ਅਰਿ ਸੋ ਜਬ ਜਾਇ ਲਰੋ, ਨਿਸਚੈ ਕਰਿ ਆਪਣੀ ਜੀਤ ਕਰੋ।

ਅਰੁ ਸਿਖੋਂ ਆਪਣੇ ਹੀ ਮਨ ਕੋ, ਇਹ ਲਾਲਚ ਹਉ ਗੁਨ ਤਉ ਉਚਰੋਂ।

ਜਬ ਆਵ ਕੀ ਅਉਧ ਨਿਦਾਨ ਬਨੈ, ਅਤਿ ਹੀ ਰਨ ਮੈ ਤਬ ਜੂਝ ਮਰੋਂ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜਿਥੇ ਉਚ ਕੋਠੀ ਦੇ ਸੰਤ ਤੇ ਆਤਮਕ ਅਨੁਭਵ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਸਨ, ਉਥੇ ਸੂਰਬੀਰ ਸਿਪਾਹੀ ਵੀ ਸਨ। ਬਾਹੂ ਬਲ ਦੇ ਤਕੜੇ ਸਨ। ਤੀਰ ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਵਿਚ ਵੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਬੜੇ ਮਾਹਿਰ ਸਨ। ਕਦੇ ਕੋਈ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਖੁੰਝਿਆ ਨਹੀਂ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਸੁਲਝੇ ਹੋਏ ਜਰਨੈਲ ਵੀ ਸਨ। ਜਿਸ ਵੰਗ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਥੇਬੰਦ ਕਰਕੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਤਾਕਤ ਦੇ ਨਾਲ ਟਕਰ ਲਈ ਉਹ ਹੋਰਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਗਲ ਹੈ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹਥਿਆਰ ਉਹ ਆਪ ਚਲਾ ਲੈਂਦੇ ਸਨ ਤੇ ਸਿੰਘਾ ਨੂੰ ਵੀ ਸਿਖਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਫੌਜ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਨਾਲ ਲੜ ਰਹੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਪਾਸਿਉਂ ਤੀਰ ਛੱਡਦੇ ਤੇ ਕੋਈ ਤੀਰ ਖਾਲੀ ਨਾ ਜਾਂਦਾ, ਦੁਸ਼ਮਨ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਹਾਰ ਹੁੰਦੀ ਵੇਖ ਕੇ ਭੱਜਣਾ ਪੈਂਦਾ।

ਸਿਖ ਫਲਸਫੇ ਵਿਚ ਨਿਮਰਤਾ, ਨਿਰਮਾਣਤਾ ਤੇ ਮਿਠਾਸ ਦੀ ਬਹੁਤ ਵਡਿਆਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਧਾਰਨਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤੋਂ ਹੀ ਆਰੰਭ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਠਾਸ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਉਹ ਪਿਰਤ ਅੱਗੇ ਤੋਰੀ। ਸਿਖਾਂ ਤੋਂ ਆਪ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਤੇ ਨਿਰਮਾਣਤਾ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦਿੱਤਾ, ਅਤੇ ਜੰਗ-ਯੁੱਧਾਂ ਵਿਚ ਸਾਰੀ ਸਫਲਤਾ ਦਾ ਸਿਹਰਾ ਵੀ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਸਿਰ ਸਜਾਇਆ :

ਇਨਹੀ ਕੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੇ ਸਜੇ ਹਮ ਹੈਂ ਨਹੀਂ ਮੇ ਸੇ ਗਰੀਬ ਕਰੋਰ ਪਰੇ।

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਾਹਦ ਐਸੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਹਨ, ਜਿਸਨੇ ਆਪਣੇ ਚਾਰ ਪੁੱਤਰ, ਮਾਤਾ, ਪਿਤਾ, ਕਈ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ, ਆਪਣਾ ਘਰ-ਬਾਰ ਤੇ ਬੇਅੰਤ ਜਾਨ ਤੋਂ ਪਿਆਰੇ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਅਤਿ ਕੀਮਤੀ ਸਾਹਿਤਕ ਖਜ਼ਾਨਾ ਧਰਮ ਖ਼ਾਤਰ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਪਿੱਛੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਵੀ ਦੀਨ-ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਗੱਠਿਆ ਕਰਦਿਆਂ ਅਕਾਲ ਵਿਚ ਅਭੇਦ ਹੋਣਾ ਪਿਆ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਵਿਅਕਤਿਤਵ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮਕਾਲੀ ਤੇ ਦਰਬਾਰੀ ਕਵੀ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਤਮਕ ਗਿਆਨ ਦੀ ਨਦੀ ਹਨ ਤੇ ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਵਲੋਂ ਮਿਲੀਆਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦਾ ਸਾਗਰ ਹਨ :

ਨਾਸਰੋ ਮਨਸੂਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ।

ਏਜਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ।

ਹਕ ਹੱਕ ਆਗਾਹ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ।

ਸ਼ਾਹਿ ਸ਼ਾਹਨਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ।

ਖਾਲਸਾ ਬੇਕੀਨਾ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ।

ਹੱਕ ਹੱਕ ਆਈਨਾ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ।

ਹੱਕ ਹੱਕ ਅੰਦੇਸ਼ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ।

ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਰਵੇਸ਼ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ।

ਕਾਦਰੇ ਹਰ ਕਾਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ।

ਬੇਕਸਾਰਾ ਸਾਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ।

ਇਹ ਸ਼ਿਅਰ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਕਸੀਦਾ ਕਾਰੀ ਵਾਲੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਵਰਤਦੇ ਮਹਿਮਾ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਰ ਰਹੇ, ਸਗੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਜੋ ਧਾਰਮਿਕ ਤੇ ਸਮਾਜਕ ਇਨਕਲਾਬ ਲਿਆ ਕੇ ਸਮੁੱਚੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਕਾਇਆ ਕਲਪ ਕੀਤੀ ਸੀ ਉਹ ਉਸਦਾ ਯਸ਼ ਗਾਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਮੁਲਕ ਅਤੇ ਕੌਮ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਦਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਸੂਫੀ ਫਕੀਰ ਸ਼ਾਇਰ ਬੁਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਇਸ ਇਨਕਲਾਬ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਲਾਮ ਵਿਚ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਲਮਬੰਦ ਕੀਤਾ ਹੈ :

ਨ ਕਰੰ ਜਬ ਕੀ, ਨ ਕਹੂੰ ਤਬ ਕੀ, ਬਾਤ ਕਰੰ ਮੈਂ ਅਬ ਕੀ, ਅਗਰ ਨ ਹੋਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ, ਸੁੰਨਤ ਹੋਤੀ ਸਭ ਕੀ।

ਕੰਨਿਘਮ ਅਨੁਸਾਰ, ਸਾਹਿਬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਇਕ ਤੇਜ਼ ਰਫਤਾਰ ਘੋੜੇ ਜਿਨ੍ਹਾ ਤੇਜ਼ ਹੋਣਾ ਪਏਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੇਵਲ ਬਤਾਲੀ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਉਹ ਮਹਾਨ ਕਾਰਜ ਕਰ ਦਿਖਾਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਤੇਜ਼ ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਕੋ ਹੀ ਵਿਅਕਤਿਤਵ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਗੁਣ ਮਿਲਣੇ ਬਹੁਤ ਕਠਿਨ ਗੱਲ ਹੈ ਪਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਮੁਕੰਮਲ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਨੇ ਹਰ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਕਮਾਲ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਨੀਲਾ ਘੋੜਾ, ਚਮਕਦੀ ਕਲਗੀ, ਜੰਗੀ ਬਾਣਾ, ਚਿਟਾ ਬਾਜ, ਅਸਤਰ ਸਸਤਰ, ਤੀਰ ਕਮਾਨ, ਨੇਜਾ ਬਰਛਾ, ਢਾਲ, ਨੀਲੇ ਘੋੜੇ ਦੀ ਟਾਪ ਆਤਮਕ ਜਾਗਰਤੀ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਇਕ ਡਰਪੋਕ ਨੂੰ ਬਹਾਦਰ ਬਣਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਮੋਬਾ. 9419117484

HARSHDEEP FILMS PRESENTS

FUNTAASIYAN

फ़नटैसियाँ

(Hindi Feature Film)

राप ने बेटा नही पत्थर पेदा किया हे पत्थर

Music : KULDIP SAPROO D.O.P : SAMEER SHARMA-SANJAY KAPOOR Editor : NEERAJ BADYAL
Chief Asstt. Director : BIKRAM SINGH (VICKY)

Lyrics, Written, Produced & Directed By : BALJIT SINGH 'RAINA'

ਮਰੋਚਕ

ਨਾਵਲ

ਬਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਰੈਨਾ